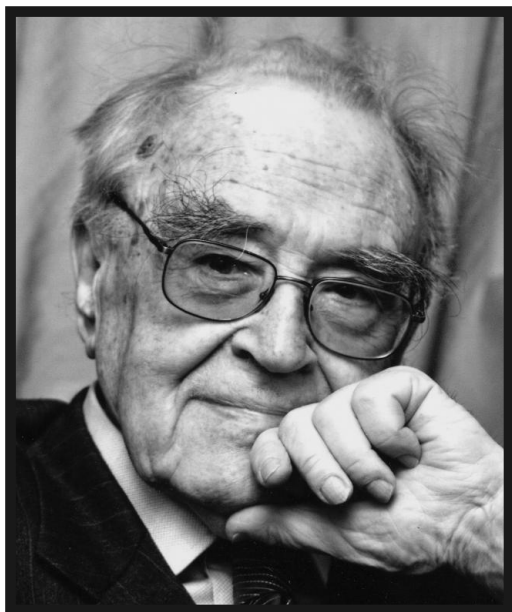

ВЕЛЕТ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ

пам'яті академіка С.О. Шмідта

**22 травня 2013 р. в Москві
на 92-му році життя
пішов у засвіти видатний історик,
педагог та громадський діяч
Сігурд Оттович ШМІДТ,
заслужений професор
Російського державного
гуманітарного університету,
академік Російської академії освіти,
радник Російської академії наук.**

*«Краеведение –
это всегда краелюбие»
С.О. Шмідт.*

Часом доля обдаровує зустрічами, які назавжди відгукуються теплом і вдячністю в твоєму серці. Навесні 2009 р. за дорученням голови Національної спілки краєзнавців України, академіка П.Т. Тронька мене відрядили до Москви вручити відомому історичу, почесному голові Спілки краєзнавців Росії, академіку С.О. Шмідту високу нагороду – Почесну грамоту Верховної Ради України за внесок вченого у відродження і розвиток краєзнавчого руху. Незабутніми залишилися враження про відкритість, інтелігентність, іронічність та гостинність цієї дивовижної особистості.

Сігурд Оттович у оточенні своїх учнів жваво ділився спогадами про Київ, розповів про батька – полярного дослідника Отто Юлійовича Шмідта, який закінчив у Києві гімназію, 1913 р. – університет, а 1939 р. був обраний академіком АН України, пишався внеском батька у підготовку «Большой советской энциклопедии», який був її ініціатором і першим головним редактором. З особливим щемом

згадував маму Маргариту Еммануїлівну Голосовкер, відомого фахівця музейної справи, талановитого майстра експозиції, та няню Тату, добру і мудру жінку – Франциску Олександрівну Тетерську, яка 67 років прожила у їхній родині. Шанобливо відгукувався історик про Петра Тимофійовича Тронька, повертаючись у 1987 рік, коли в Полтаві спільно проводили Всесоюзну наукову конференцію з краєзнавства, відзначав непересічну роль П.Т. Тронька у розвитку українського краєзнавчого руху.

Про себе академік розповідав весело, демонструючи диван, на якому народився 15 квітня 1922 р. у квартирі поблизу Арбату, де прожив усе життя, сповнене творчістю, самовідданим служінням науці, виключною добропорядністю та високою мораллю, чуйним ставленням до людей.

На розвиток у С.О. Шмідта хисту до наукових досліджень вплинула родина, навчання на історичному факультеті Московського державного університету,

уважне ставлення наукового керівника, відомого вченого, академіка М.М. Тихомирова. Згодом він теж щедро віддаватиме батьківське піклування своїм учням, учасникам студентського гуртка джерелознавства (діяв 1949-2000 рр.) у Історико-архівному інституті, в якому педагог працював 64 роки. Його вихованці – це когорта талановитих істориків, яку С.О. Шмідт бережно плекав усе життя. Наукова школа академіка вирізняється особливим підходом до аналізу історичних джерел, самобутнім поглядом на історичні процеси, включає в себе дослідників Росії, України, Грузії, Прибалтики та далекого зарубіжжя. Один із його учнів, відомий в Україні фахівець архівної справи К.Є. Новохатський з сердечною теплотою розповідає про вчителя, наголошує, що для нього це не лише вивчення праць історика, захоплення його публічними лекціями, але і спостереження за ним у різних ситуаціях, розмови на широкі теми, спільне відвідування виставок, музеїв, театрів.

Всі, хто якимось чином стикався з С.О. Шмідтом, відзначають його глибокий енциклопедизм, яскравий ораторський дар, живий інтерес до співбесідника, повагу і такт, легку самоіронію та істинну інтелігентність. Щодо останнього, то Сігурд Оттович вважав, що справжній інтелігент – це людина, яка має власну точку зору і визнає право на неї у інших. Зрозуміло, що така позиція не завжди сприймалась у тоталітарній державі, і був період, коли вченого звільнили з інституту, але він декілька років без платні продовжував викладати, вести аспірантів, аж поки його не поновили на роботі у інституті.

Науковими пріоритетами для історика було дослідження історії Росії XVI-XVII ст., робота у Археографічній комісії АН, яку очолював з 1968 р., як головний редактор працював над підготовкою «Археографічного щорічника». У 1980-і рр. С. О. Шмідту та академіку Д.С. Лихачову, який високо

цінував праці вченого з джерелознавства, краєзнавства, історії – писав йому: «Під Учителем розумію Вас!» – належить головна роль у відродженні краєзнавчого руху, опального після 1930-х рр. Ці роки історик визначив терміном «репресоване краєзнавство». С.О. Шмідт зорганізував і очолив у середині 1980-х років краєзнавчий рух, наповнивши його науково-дослідним змістом. Завдяки наполегливості та авторитету науковця 1996 р. у Російському державному гуманітарному університеті, який став загальноросійським навчально-науковим і організаційним осередком краєзнавства, був відкритий Центр історичного краєзнавства та москвознавства. Із 2007 р. започатковані Всеросійські краєзнавчі читання (2013 р. відбулися уже Сьомі такі читання), у підготовку і проведення яких вагомим зусиллям докладають гідні послідовники, соратники і вихованці Сігурда Оттовича – голова Співки краєзнавців Росії, завідувач кафедри регіональної історії і краєзнавства, професор В.Ф. Козлов та його заступник, доцент О.Г. Смирнова, які активно продовжують справу С.О. Шмідта і до останнього дня були для свого вчителя надійною підтримкою.

Сотні праць вченого з історії, джерелознавства, археографії, теорії та історії краєзнавства, москвознавства (з 2000 р. Сігурд Оттович був відповідальним редактором «Московської енциклопедії», де зібрані біографії більше 12 тисяч московських діячів) стали вагомим здобутком гуманітарних знань сучасності. До них будуть повертатися нащадки. Хотілось, щоб вони знали і про унікальну особистість вченого і педагога Сігурда Оттовича Шмідта, а всі, хто мав щасливу нагоду спілкуватися з ним, назавжди збережуть світлу пам'ять про славетного науковця і прекрасну людину.

Руслана Маньковська